

1.4

*Ekkehard Felder/Katharina Jacob/Horst Schwinn/
Beatrix Busse/Sybille Große/Jadranka Gvozdanović/
Henning Lobin/Edgar Radtke*

Uvod

Prijevod teksta: Iva Petrak

Čitateljice i čitatelji trećeg sveska našeg priručnika mogli bi se (i to s pravom) zapitati: Treba li nam još jedan rad na temu jezičnog purizma? Nije li na tu temu već sve rečeno? Na to pitanje dajemo sljedeći odgovor: da, ali ne iz europske perspektive. Iduće pitanje moglo bi onda glasiti: Nije li »jezični purizam« zastarjeli koncept koji bi se iz lingvistike trebao ukloniti i nadomjestiti nekim novim konceptom? Na to odgovaramo: Konceptu jezičnog purizma posvećujemo se ovdje upravo zbog činjenice da je on značajan dio jezične povijesti svakoga od pet jezika koji sudjeluju u projektu te je kao takav usko povezan s pitanjima jezične kritike. Pritom je nadasve zanimljivo kako se ovaj koncept usporedno razvijao unutar pojedinih jezika te kroz kakve promjene prolazi u današnje vrijeme.

»Jezični purizam« označava težnju za jezičnom čistoćom (*čist* od lat. *purus*). Čistoća u kontekstu jezika može se pritom promatrati iz dvojne perspektive: kao cilj, u smislu „jezik bi trebao biti čist“ ili pak kao proces, u smislu „jezik bi trebalo učiniti čistim“. Tako se određeni jezik često smatra čistim ako u njemu nema stranih elemenata ili posuđenica. Ovdje se mogu primijetiti jasne poveznice s prvim i drugim sveskom priručnika („Jezično normiranje i jezična kritika“ i „Standardizacija i jezična kritika“). Nastojanja da se jezik učini, odnosno održi čistim često se promiču od strane pojedinaca, kolektiva i, prije svega, institucija putem tekstova i radova. Time se već ovdje nagoviješta tematika četvrtog sveska priručnika pod naslovom „Jezične institucije i jezična kritika“.

Ideja da bi jezik trebalo očistiti od nečega što u njega ne pripada doводи nas do dvije antropološke konstante: jezik je povezan s vlastitim mišljenjem i djelovanjem pa ga kao takvog treba njegovati. Pri tome ga jedni akteri smatraju nositeljem identiteta, a drugi osnovom nacionalnog i kulturalnog pamćenja. Jezik je u odnosu na druge jezike povezan s osjećajem nacionalne pripadnosti, no uzme li se u obzir pluralitet društva i kulture, smanjuje se često i potreba za čišćenjem i njegovanjem istog. Već se ovdje primjećuje osjetljivost teme kojom ćemo se baviti u ovom priručniku jer pitanje može li i smije li ono što smatramo stranim ili drugim utjecati na vlastito uvijek je popraćeno snažnim emocijama (bilo to u kontekstu debate

o engleskom kao jeziku znanosti ili pak rasprave o jezičnoj raznolikosti do koje u nekoj državi dolazi uslijed jezičnog kontakta s drugim državama).

"Online priručnik za europsku jezičnu kritiku" omogućava komparativni uvid u jezičnu kritiku u europskim jezičnim kulturama. Našim poimanjem jezične kritike kao osobite forme promišljanja o jeziku, koju iz europske komparativne perspektive definiramo kao „praksu evaluativnog rasuđivanja o jeziku“, bavimo se pobliže u uvodu prvog sveska.¹

Priručnik je periodička višejezična online publikacija u kojoj se postepeno objavljuju enciklopedijski članci na ključne teme od kulturološkog značaja u europskoj perspektivi. Cilj je pritom prezentirati povijest koncepta jezične kritike u Europi. Priručnik prije svega omogućava jedinstveni uvid u pojedinačne jezične kulture, dok s druge strane uzima u obzir i komparativnu perspektivu istih. Priručnik sadržava stoga članke na jednojezične, no i međujezične komparativne teme. Svi članci dostupni su na njemačkom jeziku. Članci na jednojezične teme koje se bave evaluativnim jezičnim rasuđivanjem u engleskom, francuskom, talijanskom i hrvatskom jeziku dostupni su na njemačkom jeziku kao i na jeziku na koji se članak odnosi (dakle, na njemačkom/engleskom, njemačkom/francuskom, njemačkom/talijanskom ili njemačkom/hrvatskom).

Kada se u priručniku govori o praksi evaluativnog rasuđivanja o jeziku u njemačkom, engleskom, francuskom, talijanskom i hrvatskom, najveći naglasak stavlja se u svakom slučaju na povijest i zemljopisno područje spomenutog jezika (primjerice na njemački jezik u Njemačkoj). No pritom se ne zanemaruje ni nadnacionalna perspektiva (primjerice njemački jezik u Austriji, Lihtenštajnu, Luksemburgu ili Švicarskoj). Ovisno o spornom pitanju, kulturi o kojoj se raspravlja te relevantnosti teme proširuje se i diskusija o govornom području određene jezične kulture.

Uzme li se u obzir činjenica da se projekt bazira na pet jezika, sam naslov "Online priručnik za europsku jezičnu kritiku" može se isprva učiniti pomalo pretencioznim. Iako iz shvatljivih razloga ograničenih sredstava u projekt ne možemo uključiti sve europske jezične kulture, programski cilj projekta nastoji se usprkos tome naglasiti već i u samom naslovu priručnika. Izbor zastupljenih jezika možemo objasniti dvjema činjenicama: kao prvo, odabrane jezične kulture zanimljive su iz komparativne perspektive

1 Uvod. In: HESO 1/2017, p. 25. <https://dx.doi.org/10.17885/heiup.heso.2017.0.23715>

jer na prvi pogled imaju oprečne karakteristike. Kao drugo, nastojali smo obuhvatiti germanske (njemački, engleski jezik), romanske (francuski, talijanski jezik) i slavenske (hrvatski jezik) jezične kulture. Hrvatski jezik jedini je slavenski jezik čiju su jezičnu povijest obilježili značajni utjecaji iz raznih jezika: njemačkog (već više od tisuću godina), talijanskog (od kasnog srednjeg vijeka) i francuskog (u 19. i 20. stoljeću). Ovakva situacija otvara dodatnu perspektivu u europskom kontekstu. Nadalje, izbor jezika uvjetovan je i znanstvenim suradnicama i suradnicima koji sudjeluju u projektu iz Mannheima i Heidelberga.

Priručnik izlazi u svescima koji obrađuju teme europske jezične kritike. Struktura svezaka uvijek prati određenu shemu: u drugom poglavlju razmatra se komparativna perspektiva. Komparativni članak (primjerice „Standardizacija i jezična kritika u europskoj perspektivi“) razmatra odgovarajući koncept („Standardizacija i jezična kritika“) iz europske komparativne perspektive na svakom od pet jezika. U trećem se poglavlju obrađuje koncept koji se odnosi na njemačku jezičnu kulturu (primjerice „Standardizacija i jezična kritika u njemačkom jeziku“). Članci koji se tiču njemačkog jezika također su dostupni na svih pet jezika. U četvrtom poglavlju obrađuje se koncept koji se odnosi na engleski jezik. Ovi članci dostupni su na njemačkom i engleskom jeziku. Na isti način, u petom se poglavlju obrađuju koncepti u francuskom jeziku, u šestom u talijanskom, a u sedmom poglavlju u hrvatskom jeziku.

Priručnik je publikacija projektne grupe *Europäische Sprachkritik Online* (ESO). Sjedište projekta ESO je Europski centar za lingvistiku (*Europäisches Zentrum für Sprachwissenschaften*) koji objedinjuje suradnju Fakulteta modernih jezika Sveučilišta u Heidelbergu (*Neuphilologische Fakultät der Universität Heidelberg*) i Instituta za njemački jezik u Mannheimu (*Institut für Deutsche Sprache in Mannheim*). Osim voditelja katedri i njihovih suradnika, u projektu sudjeluju stipendisti i doktorandi doktorskog studija „Sprachkritik als Gesellschaftskritik im europäischen Vergleich“ („Jezična kritika kao društvena kritika u europskoj komparativnoj perspektivi“), kao i međunarodni i domaći partneri. Doktorski studij „Sprachkritik als Gesellschaftskritik im europäischen Vergleich“ financirao se od 2012. do 2017. godine kroz program stipendiranja doktorskih studija savezne države Baden-Württemberg. U online priručniku projektna grupa objavljuje članke na jednojezične i komparativne teme. Priručniku se na jednostavan način može pristupiti putem višejezične multimodalne online platforme koja

sadržava i druge informacije kao i pristup blogu (www.europsprachkritik.com). Na blogu se objavljuju članci o međuodnosu jezične i društvene kritike. Online priručnik i online platforma internetski su povezani, a namijenjeni su znanstvenicima, znanstvenim novacima te studentima raznih filoloških smjerova kako u Njemačkoj tako i u inozemstvu. Ciljana skupina uključuje i sve ostale discipline društvenih i kulturoloških usmjerenja.

Ovim putem željeli bismo zahvaliti grupi od devet stručnjaka i stručnjakinja s odsjeka za germanistiku, anglistiku, romanistiku i slavistiku koji su projektu doprinijeli svojim bilješkama i ispravcima. Njihova stručnost omogućila je objavljivanje trećeg sveska priručnika u ovom obliku. Osim toga, željeli bismo zahvaliti i našim prevoditeljima i prevoditeljicama Simonu Abel, Paulu Chibret, Sandri Lebailly, Elisi Manca, Ivi Petrak, Svenji Ritter i Johanni Mebrahtu na preciznoj i profesionalnoj suradnji. Za kraj, zahvaljujemo Vanessi Münch koja je nadasve stručno preuzela uredništvo priručnika.

Heidelberg i Mannheim, rujan 2018

Vergleichsartikel.

Comparative article. Travaux
de comparaison. Articoli
comparativi. Poredbeni članci

